

บทวิจารณ์หนังสือ

ศิรพร วัชรวัลกุล*

หนังสือ

Sino-Japanese Relations After the Cold War:

Two Tigers Sharing a Mountain

ผู้เขียน

Michael Yahuda

พิมพ์

2014 โดยสำนักพิมพ์ Routledge

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เป็นความสัมพันธ์แบบผสมที่มีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งปนเปกัน มีทั้งความเป็นหุ้นส่วนแต่ในเวลาเดียวกันก็มีการแข่งขันกันด้วย ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ และสามารถสืบสาวย้อนกลับไปได้ยาวนาน นับตั้งแต่ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์กันมาในอดีต ในเวลาเดียวกัน ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวของทั้งสองประเทศนี้ก็มีผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคด้วย เพราะทั้งสองประเทศเป็นมหาอำนาจ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค และต่อการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคในภาพรวม

ด้วยความสำคัญของความสัมพันธ์สองฝ่ายดังกล่าว ในระยะ 4-5 ปีมานี้จึงมีนักวิชาการจำนวนมากได้ศึกษาเรื่องนี้ และพยายามอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวขึ้น ผลกระทบของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศคือ จีนและญี่ปุ่น รวมถึงผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคด้วย เช่น งานของ Christopher R. Hughes ในปี 2008 เรื่อง Japan in the Politics of Chinese Leadership Legitimacy : Recent Development in Historical Perspective หรือ งานของ Claude Meyer ในปี 2011 เรื่อง China or Japan : Which Will Lead Asia ? เป็นต้น และหนังสือเรื่อง Sino-Japanese Relations After the Cold War: Two Tigers Sharing a Mountain ของ Michael Yahuda เล่มนี้ ก็เป็นอีกผลงานหนึ่งที่ยกมาอธิบายความสัมพันธ์ของสองประเทศและผลของความสัมพันธ์สองฝ่ายนี้ที่มีต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค

Yahuda ได้อธิบายไว้ในบทนำว่า เรื่องสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้คือ ญี่ปุ่นถือเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการเติบโตของจีน ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องพยายามหาวิธีการอยู่ร่วมกันให้ได้ ซึ่ง Yahuda ก็ได้เสนอวิธีหรือทางออกสำหรับเรื่องนี้ว่า ให้ทั้งสองประเทศเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ซึ่งเปรียบเหมือนเสือ 2 ตัว ที่ต้องแบ่งปันภูเขา (พื้นที่) กันอาศัย ทั้งๆ ที่ยังคงแข่งขัน

* รองศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200, อีเมล: mirtu06@yahoo.com

กันอยู่ ซึ่งเป็นความคิดที่ขัดแย้งกับสุภาษิตจีนโบราณที่ว่า “เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้” แต่จีนและญี่ปุ่น ซึ่งเป็น 2 มหาอำนาจของเอเชีย จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกให้ได้

Yahuda ยังให้ความเห็นอีกด้วยว่า โอกาสของความขัดแย้งกันทางทหารระหว่างสองประเทศมีอยู่จำกัด เนื่องจากจีนจะถูกป้องปราม หรือขัดขวางด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ หนึ่ง โอกาสที่จะสูญเสียการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น และสอง การเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐ แม้ว่าญี่ปุ่นจะประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำมาเป็นเวลานาน แต่เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก็ยังนับว่ามีความเข้มแข็งอยู่มาก ทั้งยังมีขนาดใหญ่เป็นอันดับสามของโลก แม้ว่าจะเปราะบางก็ตาม ในด้านการทหาร แม้ว่าญี่ปุ่นจะอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญสันติภาพ และไม่มีกองทัพแห่งชาติ แต่กองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่นก็มีสมรรถนะสูง มีศักยภาพในการจัดการกับปัญหาความมั่นคงภายใต้ขอบเขตอำนาจที่กฎหมายระบุ ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะพัฒนาขึ้นเพื่อให้ตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปภายในภูมิภาค นั่นคือการขยายอำนาจของจีน โดยเฉพาะการขยายอำนาจทางทะเลของจีน ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นเกรงว่าจะเป็นอันตรายต่อเส้นทางเดินเรือเพื่อการค้าของตน และการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ

นอกจากประเด็นทางด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงแล้ว Yahuda ยังอธิบายว่า อัตลักษณ์และผลพวงทางประวัติศาสตร์ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้อีกด้วย ซึ่งประเด็นนี้เกี่ยวข้องอย่างแยกไม่ออกจากเรื่องผู้นำและการเมืองภายในของจีนและญี่ปุ่น ผู้นำของทั้งสองฝ่ายได้ใช้นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์และความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ผู้นำและประเทศของตนเอง และสิ่งเหล่านี้แปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลา สภาพแวดล้อมของการเมืองระดับภูมิภาคและระดับโลก รวมทั้งทิศทางหรือวิธีการของผู้นำในแต่ละยุคสมัยของทั้งสองประเทศด้วย ตัวอย่างเช่น การตีความประวัติศาสตร์ มักถูกนำไปผูกโยงกับประเด็นเรื่องชาตินิยม การสร้างชาติและความชอบธรรมทางการเมือง ในเวลาเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเมืองในระดับโลก ก็ถูกผู้นำทางการเมืองของทั้งสองประเทศใช้เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย เช่น การสิ้นสุดของสงครามเย็น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการรับรู้และการดำรงอยู่ของ “ศัตรูร่วม” ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์สองฝ่ายเปลี่ยนไป

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อความสัมพันธ์สองฝ่ายระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ก็คือ บทบาทของสหรัฐ ซึ่ง Yahuda ได้ให้ความเห็นว่า บทบาทของสหรัฐเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกันความมั่นคงและเสถียรภาพให้แก่ภูมิภาค แต่ในเวลาเดียวกัน ทั้งสองประเทศก็หวาดระแวงว่า บทบาทของสหรัฐอาจนำไปสู่ความไม่มีเสถียรภาพในภูมิภาคได้

เช่นเดียวกัน กล่าวคือ จีนเกรงว่า สหรัฐจะใช้นโยบายปิดล้อมกับตน ในขณะที่ญี่ปุ่นเกรงว่า สหรัฐจะไม่สนใจตน หรือมองข้ามญี่ปุ่นไปในการดำเนินนโยบายในเอเชียตะวันออก

บนสมมุติฐานว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นเหตุผลหลักของการดำเนินนโยบายและการดำเนินความสัมพันธ์แบบสองฝ่ายระหว่างกันของจีนและญี่ปุ่น Yahuda ได้อธิบายและวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ โดยใช้กรอบแนวคิดทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 3 ประการ คือ 1) ลัทธิสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่เรื่อง การรับรู้ อัตลักษณ์ และการที่ทัศนะเรื่องความจริงถูกประกอบสร้างด้วยเงื่อนไขทางสังคมอย่างไร 2) ลัทธิเสรีนิยมสากล (Liberal Internationalism) ซึ่งถกเถียงเรื่องความซับซ้อนของการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการกระชับความร่วมมือและขัดขวางความขัดแย้ง และ 3) สัจนิยม (Realism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่อำนาจรัฐในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบอนาธิปไตย

Yahuda ได้แบ่งเนื้อหาหลักของหนังสือออกเป็น 6 บท โดยไม่รวมบทนำและบทสรุป ในบทนำเขาได้อธิบายถึงแรงบันดาลใจในการเขียนหนังสือ ข้อถกเถียงหลักและข้อเสนอแนะของเขา รวมถึงกรอบแนวคิดที่เขาใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์เรื่องราวที่เป็นเนื้อหาหลักของหนังสือ สำหรับบทที่ 1 Yahuda อธิบายความสัมพันธ์จีน-ญี่ปุ่น นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงทศวรรษที่ 1980 โดยใช้คำอธิบายทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะในกรณีของประเทศจีน เขาพยายามชี้ให้เห็นว่า คำอธิบายที่ว่า “ความสัมพันธ์ของสองประเทศที่เป็นผลมาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เลวร้ายระหว่างจีนกับญี่ปุ่น และญี่ปุ่นไม่ได้แสดงความรับผิดชอบในเรื่องนี้อย่างเพียงพอในระยะหลังสงคราม อันสร้างความไม่พอใจให้แก่จีนและความสัมพันธ์สองฝ่ายนี้จะดีขึ้นถ้าญี่ปุ่นแสดงความรับผิดชอบที่มากยิ่งขึ้น” นั้น เป็นคำอธิบายที่ง่ายเกินไป เขามองว่า ความสัมพันธ์สองฝ่ายในประเด็นนี้มีความซับซ้อนมากกว่านั้นและแปรเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของผู้นำประเทศ โดยเฉพาะกรณีของจีน และผู้นำจีนได้ใช้ประเด็นนี้ในการสร้างอัตลักษณ์และความชอบธรรมในกระบวนการสร้างชาติของตนในยุคหลังสงคราม เช่น ในสมัยของเหมา ประเด็นทางประวัติศาสตร์อันขมขื่นระหว่างสองประเทศไม่ได้รับการหยิบยกมากล่าวถึงมากนัก เพราะจีนต้องการสร้างชาติด้วยอุดมการณ์สังคมนิยม ดังนั้น เป้าหมายจึงอยู่ที่การต่อต้านทุนนิยมมากกว่า ขณะที่ในสมัยของเติ้ง มุ่งพัฒนาประเทศจีนซึ่งเพิ่งเปิดประเทศได้ไม่นาน ญี่ปุ่นจึงถูกมองเป็นตัวแบบของความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ และแน่นอนว่าประเด็นทางประวัติศาสตร์ก็ไม่ได้ถูกหยิบยกมากล่าวถึง จนกระทั่งในทศวรรษที่ 1980 ซึ่งจีนต้องการสร้างอัตลักษณ์ใหม่เพื่อใช้สร้างชาติให้มีเอกภาพ เพื่อรักษาอำนาจของผู้นำและเพื่อความก้าวหน้าของประเทศ ประเด็นทางประวัติศาสตร์จึงถูกนำมาใช้เชื่อมโยงกับแนวคิด

ชาตินิยม โดยที่ในระยะหลังปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เกิดช่องว่างระหว่างทัศนคติแบบชาตินิยมที่แพร่หลายในกลุ่มของคนรุ่นใหม่กับทัศนคติที่เน้นความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของผู้นำ ซึ่งช่องว่างนี้กลายเป็นความลักลั่นในการกำหนดท่าทีและนโยบายของจีน และนำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เริ่มไม่ราบรื่นในปลายทศวรรษที่ 1980 ญี่ปุ่นก็เช่นเดียวกัน ช่วงหลังสงครามเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นฟื้นฟูบูรณะประเทศ และพยายามก้าวสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ญี่ปุ่นจึงเน้นประเด็นทางเศรษฐกิจมากกว่าประเด็นทางประวัติศาสตร์และให้ความสำคัญกับประเทศพันธมิตรคือสหรัฐอเมริกามากกว่าเพื่อนบ้านในภูมิภาค

ในเวลาเดียวกัน สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในยุคหลังสงครามก็มีผลต่อความสัมพันธ์ของจีนและญี่ปุ่นเช่นกัน ในช่วงแรก ทั้งสองประเทศไม่ได้มีความสัมพันธ์กันทางการทูต แต่หลังจากทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ทั้งสองก็ได้ปรับความสัมพันธ์กัน และความสัมพันธ์ทางการทูตก็ได้ถูกพัฒนาขึ้นในช่วงแรก จนกระทั่งถึงปลายทศวรรษที่ 1980 ในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งสองฝ่ายต่างสนับสนุนกันละกัน ดังที่ผู้เขียนเรียกว่า “friendship diplomacy” ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีศัตรูร่วมกัน คือ สหภาพโซเวียต ในช่วงปลายยุคสงครามเย็น เป็นต้น

ความสัมพันธ์สองฝ่ายเริ่มแปรเปลี่ยนเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดในทศวรรษที่ 1990 Yahuda ได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 ว่า การสิ้นสุดของสงครามเย็นเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการในเอเชีย และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนด้วย การล่มสลายของสหภาพโซเวียตเปลี่ยนธรรมชาติของประเด็นเรื่องความมั่นคงในภูมิภาค และเปิดทางไปสู่การพัฒนาของความร่วมมือระดับภูมิภาค หรือการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคในเอเชียแปซิฟิก สำหรับทั้งจีนและญี่ปุ่น การล่มสลายของสหภาพโซเวียตทำให้ศัตรูร่วมหายไป และเปิดโอกาสสำหรับการปรับตัว และการแสวงหาพันธมิตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนั้น การล่มสลายของระบบโลกแบบ 2 ขั้ว ยังมีผลกระทบต่อการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ ความคิดในเรื่องอัตลักษณ์ของตน และท่าทีในเรื่องนโยบายความมั่นคงและนโยบายต่างประเทศด้วย ประเด็นสำคัญก็คือ การเกิดขึ้นของความคิดรักชาติแบบสุดโต่ง หรือความหลงชาติของจีนซึ่งมีญี่ปุ่นที่เป็นศัตรู หรือเป็นเป้าหมายของการสร้างแนวคิดความรักชาตินี้ ซึ่งเรื่องนี้นำไปสู่ความสัมพันธ์สองฝ่ายที่เลวร้ายลง

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์สองฝ่ายเลวร้ายลงอย่างต่อเนื่องในทศวรรษที่ 1990 และลดต่ำลงอีกในทศวรรษที่ 2000 ก็คือ การเติบโตของจีนและการตกต่ำของญี่ปุ่น สถานการณ์ที่สวนทางกันดังกล่าวนี้ของทั้งสองประเทศ ทำให้ทั้งสองฝ่ายหวาดระแวงกัน และเป็นรากฐานที่พาไปสู่ความขัดแย้งในเวลาต่อมา ซึ่ง Yahuda ได้อธิบายไว้ในบทที่ 3 อย่างละเอียดถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนที่กลายเป็นมหาอำนาจ และมีขนาดทางเศรษฐกิจใหญ่กว่าญี่ปุ่นในทศวรรษที่ 2000 รวมทั้งการขยายตัวทางทหารของ

จีนด้วย ในขณะที่ญี่ปุ่นเผชิญปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำและชะงักงันต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานถึง 2 ทศวรรษ ทำให้สถานะการเป็น “ตัวแบบ” ของญี่ปุ่นทั้งต่อจีนและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ในเอเชียถูกสั่นคลอน และการเติบโตขึ้นของจีนก็ได้กลายเป็นความท้าทายต่อเรื่องความมั่นคงและความเชื่อมั่นของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นตอบสนองต่อการถูกท้าทายโดยจีนนี้ด้วยการกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐซึ่งเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นมายาวนาน และมีผลประโยชน์ร่วมกันในภูมิภาค โดยผ่านความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายและการสนับสนุนการดำเนินนโยบายของสหรัฐในเรื่องความมั่นคงทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก แน่นอนว่าการกระทำเช่นนี้ของญี่ปุ่น ทำให้จีนหวาดระแวงมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์เลวร้ายลงไปอีก Yahuda ได้ให้ข้อมูลว่า ช่วงระยะเวลา 2000-2005 ภายใต้ผู้นำ คือ Koizumi และ Jiang ความสัมพันธ์สองฝ่ายอยู่ในระดับที่ต่ำที่สุด อันเป็นผลมาจากสถานการณ์ที่กล่าวมาแล้วผนวกกับคุณลักษณะของผู้นำของทั้งสองฝ่ายที่มีลักษณะชาตินิยมด้วย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนผู้นำของทั้งสองฝ่ายในช่วงปลายทศวรรษ 2000 ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น เพราะทั้งสองฝ่ายต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับตัวเข้าหากัน ในฝ่ายของญี่ปุ่น รัฐบาลจากพรรค LPD หลัง Koizumi มีท่าทีที่แข็งกร้าวน้อยลงและเมื่อพรรค DPJ เข้ามาเป็นรัฐบาลก็พยายามที่จะสานความสัมพันธ์กับจีนอย่างต่อเนื่อง แต่ทว่ารัฐบาลที่นำโดยพรรค DPJ ก็อยู่ในอำนาจเพียงระยะเวลาอันสั้น และ พรรค LDP ก็ได้กลับมาเป็นรัฐบาลอีก ซึ่งผู้เขียนก็ไม่แน่ใจว่า การกลับมาเป็นผู้นำอีกครั้งของพรรค LDP จะทำให้ความสัมพันธ์ของสองประเทศเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร ในขณะที่ฝ่ายจีนก็มีการปรับเปลี่ยนผู้นำเช่นเดียวกัน และผู้นำใหม่หลัง Jiang ก็มีท่าทีประนีประนอมหรือร่วมมือกับญี่ปุ่นมากขึ้น ซึ่งช่วยทำให้ความสัมพันธ์พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

Yahuda ชี้ให้เห็นว่า อันที่จริงแล้ว ปัจจัยทางเศรษฐกิจคือประเด็นสำคัญที่ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนความสัมพันธ์ในลักษณะของการร่วมมือกันของทั้งสองประเทศ ในบทที่ 4 เขาได้อธิบายถึง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันของทั้งสองประเทศนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยเขาได้ตั้งคำถามว่า “การพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจนี้จะมีส่วนช่วยในการลดความขัดแย้งทางการเมืองและความมั่นคงได้มากน้อยเพียงไร” หรือพูดในอีกแบบหนึ่งก็คือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดนี้ จะช่วยทำให้สองประเทศที่มีความแตกต่างและมีสถานะที่สวนทางกันสามารถปรับความเข้าใจกันได้มากขึ้นหรือไม่ หรือว่า ความใกล้ชิดทางเศรษฐกิจนี้อาจจะก่อให้เกิดการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและพาไปสู่ความขัดแย้งกันแน่ ผู้เขียนได้ตอบคำถามเหล่านี้ด้วยการอธิบายพัฒนาการของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศที่เริ่มตั้งแต่ในช่วงสงครามเย็นว่า มีลักษณะไม่เป็นทางการ โดยที่ญี่ปุ่นมีการค้าขายกับจีนภายใต้นโยบายแยกการเมืองออกจากเศรษฐกิจ เพราะในขณะนั้น ญี่ปุ่นรับรองรัฐบาลจีนที่ได้หวนอยู่ สำหรับ

จีนแล้ว ระยะเวลาในช่วงสงครามเย็น แม้ว่าจะมีการค้ากับญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นก็ไม่ใช่พันธมิตรหลักทางเศรษฐกิจของจีน ทั้งจีนยังให้ความสำคัญแก่เศรษฐกิจระบบสังคมนิยมมากกว่าด้วย จนกระทั่งปลายทศวรรษที่ 1970 เมื่อจีนปฏิรูประบบเศรษฐกิจและเปิดประเทศ จีนจึงให้ความสนใจญี่ปุ่นมากขึ้น โดยมองความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเป็นต้นแบบ ญี่ปุ่นเองก็ต้องการดึงให้จีนพ้นจากความโดดเดี่ยวหรือผูกพันกับประเทศสังคมนิยมอื่น เช่น สหภาพโซเวียต ญี่ปุ่นเชื่อว่าการช่วยให้จีนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นจะทำให้จีนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่นๆ รวมทั้งญี่ปุ่นด้วย ญี่ปุ่นจึงสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนผ่านการค้าการลงทุนและการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่จีนเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แนบแน่นนี้ไม่ได้นำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีทางการเมืองและความมั่นคง Yahuda ได้ชี้ให้เห็นว่า นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ทางการเมืองของทั้งสองประเทศเย็นชา ทั้งๆ ที่ทั้งสองประเทศมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจกันอย่างมาก จนนักวิชาการหลายคนเรียกช่วงเวลานั้นว่าเป็น “cold politics, hot economics” ซึ่งสาเหตุสำคัญก็คือ การขยายตัวของจีนทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหารกับความตกต่ำของญี่ปุ่น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ แม้ว่าในช่วงหลังครั้งแรกของทศวรรษที่ 2000 ไปแล้วทั้งสองประเทศจะพยายามปรับความสัมพันธ์ทางการเมืองต่อกัน โดยใช้ประเด็นเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน แต่ก็ไม่ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์นั้นพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นมากนัก ผู้เขียนจึงได้สรุปไว้ในตอนท้ายว่าการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจที่แนบแน่นของทั้งสองประเทศไม่ได้ให้ทางออกแก่ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและความมั่นคงที่มีมาอยู่อย่างลึกซึ้งยาวนานของทั้งสองฝ่าย

ความขัดแย้งและการแข่งขันกันของทั้งสองประเทศไม่ได้เกิดขึ้นในบริบทของ 2 ประเทศเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ประเทศกับประเทศอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะในกรอบของความร่วมมือระดับภูมิภาค Yahuda ให้ข้อมูลในบทที่ 5 ว่า จนกระทั่งทศวรรษที่ 1990 ทั้งสองประเทศไม่ได้ให้ความสนใจแก่กรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคมากนัก แต่วิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ทั้งสองประเทศหันมาให้ความสำคัญแก่ความร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้น ทั้งได้พยายามที่จะเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการรวมกลุ่มและความร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้นด้วย โดยในระยะแรก ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายที่มีบทบาทนำมากกว่าจีน ด้วยความที่เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจก่อน ญี่ปุ่นจึงเป็นต้นแบบในการพัฒนาประเทศให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ในภูมิภาค รวมทั้งเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเป็นจำนวนมากด้วย แต่หลังจากที่ญี่ปุ่นประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และชะงักงันต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ในขณะที่เศรษฐกิจของจีนเติบโตขึ้นเรื่อยๆ การแข่งขันระหว่างสองประเทศในภูมิภาคก็เห็นชัดมากขึ้น เพราะระบบ

เศรษฐกิจของภูมิภาคมีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งพึ่งพาอาศัยกันเองและพึ่งพาอาศัยกับระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น จีน และระบบเศรษฐกิจโลก ภาพของความร่วมมือ หรือความเป็นหุ้นส่วนระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคกับจีนและญี่ปุ่นกลุ่มหนึ่ง และความเป็นหุ้นส่วนระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (รวมเกาหลีใต้ด้วย) อีกกลุ่มหนึ่งก็ปรากฏขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ความร่วมมือ ASEAN บวกสาม (APT) หรือ ความร่วมมือสามฝ่ายในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Yahuda ก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่าความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่น-จีน ภายใต้กรอบความร่วมมือ 3 ฝ่าย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมีพัฒนาการที่ล่าช้ากว่าความร่วมมือระดับภูมิภาคระหว่าง จีน-ญี่ปุ่น กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เขายังได้สรุปในตอนท้ายของบทว่า ภายใต้บริบทของการเติบโตขึ้นของจีน และการตกต่ำของญี่ปุ่น ทั้งสองประเทศทั้งร่วมมือและแข่งขันกันในการอบความร่วมมือระดับภูมิภาคต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ และทั้งสองประเทศก็เผชิญกับความไม่ไว้วางใจจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคด้วย

การขยายตัวของจีนนำไปสู่ความขัดแย้งกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกับญี่ปุ่นด้วย ในขณะที่ญี่ปุ่นไม่มีความขัดแย้งเรื่องดินแดนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน แต่ประเทศเหล่านี้ก็ไม่ได้ให้ความไว้วางใจญี่ปุ่นมากนักสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ในอดีต ดังนั้น สำหรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสร้างสมดุลของความสัมพันธ์กับสองประเทศและความใกล้ชิดกับสหรัฐดูเหมือนจะเป็นทางออก จึงมีแนวโน้มที่การแข่งขันกันของจีนกับญี่ปุ่นในภูมิภาคนี้จะดำรงอยู่ต่อไปและอาจรุนแรงมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มระดับภูมิภาคก็จะเป็นกลไกที่ช่วยลดความขัดแย้งในปัจจุบัน และรวมถึงความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

ในบทสุดท้าย Yahuda ได้อธิบายถึงการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ของจีนและญี่ปุ่น โดยเฉพาะในเรื่องความมั่นคงทางทะเล การขยายตัวของจีนทางทะเลเพื่อควบคุมเส้นทางเดินเรือสร้างความหวาดระแวงให้แก่ญี่ปุ่นและประเทศพันธมิตรของญี่ปุ่นเป็นอย่างมากเนื่องจากญี่ปุ่นพึ่งพิงเส้นทางเดินเรือในการค้าและการผลิต (การนำเข้าวัตถุดิบ) ดังนั้น ญี่ปุ่นต้องการให้เส้นทางเดินเรือปลอดภัย และไม่ถูกควบคุมด้วยประเทศใดๆ นอกจากนั้น การขยายอำนาจทางทะเลของจีนยังถูกมองว่า อาจมีผลต่อการผนวกรวมไต้หวันในอนาคต ซึ่งทั้งญี่ปุ่นและสหรัฐไม่ต้องการให้เกิดขึ้น สำหรับจีน การขยายอำนาจทางทะเลก็เพื่อหาทางออกสู่มหาสมุทรแปซิฟิก และรวมถึงการมีอิทธิพลเหนือน่านน้ำนั้น ในขณะที่สหรัฐซึ่งต้องการที่จะคงอิทธิพลทางทะเลเหนือนมหาสมุทรแปซิฟิกไว้ จึงจำเป็นที่จะต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและรักษาฐานทัพของตนในญี่ปุ่นไว้

Yahuda ได้ให้ความเห็นว่า แม้ว่าความขัดแย้งในเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนจะขยายตัวมากขึ้น รวมทั้งความขัดแย้งเรื่องดินแดนระหว่างทั้งสองประเทศจะรุนแรง

ขึ้น แต่โอกาสที่ความขัดแย้งดังกล่าวจะทวีขึ้นกลายเป็นสงครามนั้นมิได้อยู่จำกัด เพราะทั้งสองประเทศตระหนักถึงความสูญเสียอันมหาศาลที่จะเกิดขึ้นจากความขัดแย้งที่รุนแรงดังกล่าว เขาได้ยกเหตุผลมาอธิบายในประเด็นดังกล่าว โดยเน้นที่บทบาทของสหรัฐเป็นหลัก โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น และบทบาทของสหรัฐในภูมิภาค และเขายังให้ข้อมูลด้วยว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของทั้งจีนและญี่ปุ่นก็มีผลต่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงของสหรัฐ และปฏิกิริยาที่มีต่อกันและกันในการประกันความมั่นคงของตน สุดท้าย เขาได้ให้ข้อสรุปในตอนท้ายของบทนี้เช่นเดียวกับในบทก่อนๆ ว่า แม้ว่าทั้งสองประเทศจะแข่งขันกันในเชิงยุทธศาสตร์ และมีความขัดแย้งเรื่องดินแดน แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและบทบาทของสหรัฐจะเป็นตัวช่วยไม่ให้ความขัดแย้งและการแข่งขันรุนแรงจนกลายเป็นสงคราม จากข้อคิดเห็นนี้เขาได้สรุปว่า ทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นมหาอำนาจของภูมิภาคเอเชีย ที่เปรียบเสมือนเสือสองตัวจำเป็นต้องพยายามหาวิธีที่จะอยู่ร่วมกันในภูมิภาค เหมือนกับที่เสือ 2 ตัวต้องพยายามอยู่ในถ้ำหรือภูเขาเดียวกันให้ได้นั่นเอง

เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบแล้วจะพบว่า หนังสือนี้มีจุดแข็งหลายประการดังนี้

1. **ในด้านเนื้อหา** หนังสือตั้งข้อถกเถียงที่เป็นการต่อยอดการศึกษาที่มีมาก่อนหน้านี้ แม้ว่าข้อสรุปของหนังสือจะเป็นไปในทางเดียวกับการศึกษาอื่นๆ ก่อนหน้านี้ แต่ผู้เขียนก็ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมและให้ตัวอย่างที่ชัดเจน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้มากและเห็นพ้องกับข้อเสนอของเขา
2. **ในด้านกรอบแนวคิด-ทฤษฎี** ผู้เขียนได้ใช้กรอบแนวคิดหลักด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 3 แนวคิด ในการวิเคราะห์สถานการณ์ กล่าวคือ Constructivism, Liberal Internationalism และ Realism ซึ่งทั้งสามทฤษฎีมีจุดแข็งจุดอ่อนของตนเอง ที่สามารถเติมเต็มกันและกัน และช่วยให้การอธิบายเรื่องนี้ครอบคลุม รอบด้าน และลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น
3. **ในด้านโครงสร้างของหนังสือ** ผู้เขียนวางโครงสร้างหนังสือที่พาไปสู่คำตอบของคำถามที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นได้อย่างชัดเจน และสามารถทำให้ผู้อ่านติดตามได้ง่าย โดยการเรียงลำดับเหตุการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันและสอดแทรกการวิเคราะห์พร้อมตัวอย่างไว้ในแต่ละบท เรียงร้อยเนื้อหาของแต่ละบท รวมทั้งเชื่อมโยงแต่ละบทไว้ด้วยคำถามหลักของหนังสือ นั่นคือความสัมพันธ์ในรูปแบบที่สวนทางกันของจีนและญี่ปุ่น ที่มีทั้งการแข่งขันและร่วมมือในเวลาเดียวกัน เพื่อนำไปสู่คำตอบว่าด้วยความขัดแย้งของ 2 ประเทศ จะนำไปสู่สงครามหรือความพยายามในทางกลับกัน คือการอยู่ร่วมกัน และ
4. **ในด้านกลวิธีการเขียน** ผู้เขียนมีทักษะในการเขียนเรื่องที่ซับซ้อนเข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น รวมทั้งให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นพื้นฐานสำหรับความเข้าใจในเรื่องนี้อย่าง

ละเอียด ช่วยให้ผู้ที่สนใจเรื่องนี้ แม้ว่าจะไม่มีความรู้หรือข้อมูลมาก่อนมากนัก ก็สามารถติดตามหรือเข้าใจได้โดยไม่ยาก หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับใช้เป็นตำราเรียนในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงได้ และสำหรับผู้สนใจทั่วไป หนังสือเล่มนี้สามารถให้ทั้งข้อมูลพื้นฐานและแนวคิด รวมทั้งข้อถกเถียงที่ต่อยอดไปจากความรู้เดิมได้ด้วย

ในด้านของข้อด้อย หนังสือเล่มนี้มีจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจง นั่นคือ ความสัมพันธ์จีน-ญี่ปุ่น และเป็นการศึกษาในช่วงเวลาที่ไม่ยาวมาก ดังนั้น เนื้อหาของหนังสือจึงไม่แน่น เนื่องจากหนังสือแบ่งออกเป็น 6 บท ไม่รวมบทนำและบทสรุป ทำให้ผู้เขียนต้องพยายามกระจายเนื้อหาของหนังสือออกไปด้วยข้อจำกัดของปริมาณข้อมูลและประเด็นในการศึกษา ผู้อ่านจะรู้สึกว่าการอ่านเรื่องเดียวกันซ้ำหลายครั้ง ในหลายบท เพราะผู้เขียนใช้ตัวอย่างเดียวกัน ช่วงเวลาเดียวกัน แต่ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดในการอธิบายแตกต่างกันในแต่ละบท ซึ่งถ้าผู้อ่านไม่แยกแยะ หรือระมัดระวังในการใช้กรอบแนวคิดกับการอ่านในแต่ละบท ก็อาจรู้สึกเหมือนว่าอ่านหนังสือที่มีเรื่องราวซ้ำกันอยู่หลายครั้ง ซึ่งประเด็นนี้เป็นความยากสำหรับผู้อ่านในการอ่านและทำความเข้าใจในเนื้อหาของหนังสือและจุดมุ่งหมายของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ นอกจากนี้ การที่ผู้เขียนเป็นนักวิชาการที่สามารถเข้าถึงข้อมูลในฝ่ายญี่ปุ่นได้มากกว่า จึงสามารถให้คำอธิบายและหลักฐานของฝ่ายญี่ปุ่นได้ชัดเจน แต่อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าผู้เขียนอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจฝ่ายญี่ปุ่นมากกว่า และได้เอียงกับความรู้เดิมหรือข้อสรุปที่มีมาก่อนในลักษณะที่เข้าข้างญี่ปุ่นมาก แม้ว่าผู้เขียนจะมีหลักฐานและตัวอย่างยืนยัน แต่การตั้งคำถามและการหาคำอธิบายเพื่อไปสู่คำตอบนั้นอาจถูกมองว่ามีความเป็นอัตวิสัยเพียงพหรือไม่

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะมีจุดอ่อนอยู่บ้าง แต่ประเด็นเหล่านี้ก็มีใช้จุดอ่อนโดยตัวของมันเอง แต่เป็นจุดอ่อนโดยเปรียบเทียบกับงานชิ้นอื่น หนังสือเล่มนี้โดยตัวของมันเองแล้วก็มีความแข็งหลายประการคือให้มุมมองที่แตกต่าง ให้ตัวอย่างที่ชัดเจน มีกรอบแนวคิดในการอธิบาย และมีการวิเคราะห์วิจารณ์ที่เป็นระบบ ซึ่งสามารถเป็นตัวแบบให้นักศึกษาและนักวิชาการที่สนใจศึกษาเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี ยิ่งกว่านั้น หนังสือเล่มนี้ออกมาในจังหวะเดียวกับที่เกิดวิกฤตด้านความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น หนังสือนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวแก่สังคม ทั้งยังเป็นความรู้และข้อถกเถียงที่มาจากอีกมุมมองหนึ่งที่แตกต่าง ช่วยเติมเต็มความรอบด้านให้แก่การคิดวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจารณ์เชื่อว่าน่าจะไปสู่ความเข้าใจที่ดีขึ้นของทั้งสองฝ่าย และของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ลดความขัดแย้งและการเผชิญหน้า และสร้างหรือธำรงไว้ซึ่งสันติภาพในภูมิภาคด้วย

